

Resultaten van het vragenlijstonderzoek: Kennis, vaardigheden en attitude van kraamverzorgenden

Kraamzorgonderzoek 'De beste start voor de kwetsbare kraamvrouw en haar kind'

Kwetsbare kraamvrouwen nemen minder kraamzorg af. Het gaat om vrouwen met bijvoorbeeld verslavingsproblemen, psychische problemen, maatschappelijke problemen, veel stress, een gebrekkig sociaal netwerk en weinig vertrouwen in de zorg. Vaak spelen meerdere problemen tegelijk. Deze kwetsbare kraamvrouwen blijken meer risico te hebben op slechtere uitkomsten van de zwangerschap en een slechtere start van het leven van het kind.

TEKST: MARLIES WAGENER, LYZETTE LAUREU, HISKE ERNST, HANNEKE TORU

Het is belangrijk om juist deze groep kraamvrouwen extra ondersteuning te bieden tijdens en na de zwangerschap. Het Erasmus MC en Hogeschool Rotterdam hebben daarom het onderzoek 'De beste start voor de kwetsbare kraamvrouw en haar kind' opgezet (gesubsidieerd door ZonMw). Wij hopen hiermee meer inzicht te krijgen in de factoren die van invloed zijn op het afnemen van kraamzorg door deze kraamvrouwen. Ook willen we weten wat kraamverzorgenden nodig hebben om goede kraamzorg te kunnen leveren. Het onderzoek bestaat uit meerdere deelonderzoeken, zie kader. In dit artikel worden de resultaten van het vragenlijstonderzoek naar de kennis, vaardigheden en attitude van kraamverzorgenden ten aanzien van de zorg voor kwetsbare kraamvrouwen beschreven. De zwangerschap en kraamperiode zijn van grote invloed op de ontwikkeling en gezondheid van baby's en kinderen, tot in het latere leven. Zorg, advies en ondersteuning op maat door kraamverzorgenden tijdens de zwangerschap en in de kraamperiode is heel belangrijk. Hiermee kan gezond gedrag bij de moeder gestimuleerd worden. Dit kan bijdragen aan een optimale ontwikkeling van haar kind. Kwetsbare vrouwen hebben meer kans op problemen rond de zwangerschap en geboorte. Kwetsbaarheid is door het Regionaal Consortium Zwangerschap en Geboorte Zuidwest Nederland gedefinieerd als (1) de aanwezigheid van psychopathologie, psychosociale problemen en/of middelengebruik,

en (2) tegelijkertijd het hebben van een tekort aan persoonlijke middelen om het negatieve effect hiervan op de zwangerschap en bevalling te verminderen, uit eigen kracht of door effectief gebruik te maken van zorg.

Uit onderzoek weten we dat kwetsbare kraamvrouwen minder kraamzorg afnemen. Mogelijk wordt dan niet voldoende aandacht gegeven aan de ondersteuning van de gezondheid van zowel moeder als kind. De kraamverzorgende is dé professional die bij de kwetsbare kraamvrouw thuis komt en de meeste uren met haar doorbrengt. Hierdoor kan zij medische, maar juist ook niet-medische problemen, zoals agressie of geweld, vroegtijdig signaleren. Er kunnen veel verschillende problemen spelen in kwetsbare gezinnen. Als kraamverzorgende is het niet altijd makkelijk om daarvoor de juiste aanpak te kennen en ook uit te voeren.

Het is goed om te weten welke kennis, vaardigheden en attitude kraamverzorgenden hebben, en waar kraamverzorgenden zelf behoefte aan hebben als het gaat om bijscholing.

Het onderzoek

In maart 2018 hebben we via het Kenniscentrum Kraamzorg digitaal een vragenlijst verstuurd naar ongeveer 9000 kraamverzorgenden, zorgconsulenten en intakepersoneel in Nederland. Hiervan hebben 1827 mensen onze vragenlijst ingevuld; 89% hiervan was kraamverzorgende, de overige 10% was intakepersoneel (9%) of zorgconsulent (1%).

Resultaten

De respondenten zijn afkomstig uit alle delen van Nederland, 63% van de organisaties heeft een protocol of richtlijn voor de zorg aan kwetsbare zwangeren. We vroegen aan de respondenten of hun kraamzorgorganisatie extra aandacht besteedt aan kraamzorg voor kwetsbare kraamvrouwen. Dit is bij 70% van de organisaties het geval. De respondenten geven aan dat dit plaatsvindt in de vorm van bijscholing. Ook is er extra aandacht bij aanvang van de zorg en er is, indien nodig, meer overleg met andere zorgverleners. Maar wat verstaan de respondenten eigenlijk onder een kwetsbare zwangere of kraamvrouw? Hierover lopen de meningen uiteen. Voor de ene respondent is elke zwangere kwetsbaar, terwijl de andere uitgaat van de aanwezigheid van psychische klachten of een lage sociaaleconomische status.

'Omgang met kwetsbaarheid'

Zestig procent van de respondenten geeft aan dat de intake bij kwetsbare zwangeren eerder plaatsvindt dan bij andere zwangeren. Vrijwel iedereen (95%) voelt zich goed in staat om te signaleren of iemand extra aandacht nodig heeft. Ditzelfde geldt voor het zorgen voor kwetsbare vrouwen. Bijna iedereen vindt dit belangrijk, en meer dan 90% geeft aan hier voldoende tot goed toe in staat te zijn. Ook samenwerking met andere zorgverleners, zoals de verloskundige en het CJG, vindt men erg belangrijk (98%), en vrijwel alle respondenten (91%) voelen zich hiertoe voldoende tot goed in staat.

'Niet-pluisgevoel'

Een van de vragen die we stelden, was wat men doet bij een 'niet-pluisgevoel'. 58% van de respondenten geeft aan dit te bespreken met de verloskundige. Anderen antwoordden dat zij het bespreken met cliënte zelf, de partner van de cliënte, een collega-kraamverzorgende, het CJG, de leidinggevende, het wijkteam of de huisarts. Een enkeling houdt dit voor zichzelf. Ook vroegen we de deelnemers naar hun ervaringen met de zorg voor kwetsbare kraamvrouwen en het vermoeden van kindermishandeling of huiselijk geweld. Over de eigen veiligheid zeggen de meeste respondenten weinig zorgen te hebben (80%), en dit staat ook een melding bij Veilig Thuis niet in de weg. De helft van de deelnemers voert de kindcheck wel eens uit. Van de andere helft, dus van degenen die nooit de kindcheck uitvoeren, weet 40% niet wat de kindcheck is.

'Kennisbehoefte'

Zoals hierboven staat beschreven, voelen kraamverzorgenden zich goed in staat om de juiste zorg

te verlenen aan kwetsbare zwangeren en kraamvrouwen. Toch geeft 67% van de kraamverzorgenden aan behoefte te hebben aan meer kennis. Op de vraag aan wat voor soort kennis men behoefte heeft, werden verschillende antwoorden gegeven. Dit varieerde van 'alle kennis is welkom' tot meer informatie over de nieuwste inzichten, signaleren, begeleiden, communicatie en hoe omgaan met het waarborgen van de eigen veiligheid.

Conclusie

Er worden veel verschillende definities van een kwetsbare kraamvrouw gehanteerd. De meeste kraamverzorgenden voelen zich goed in staat om kwetsbare kraamvrouwen te herkennen en hun adequate zorg te bieden, ook in samenwerking met andere zorgverleners. Wat we opvallend vonden, is dat slechts 58% van de respondenten een 'niet-pluisgevoel' bespreekt met de verloskundige. Het belang van goede kraamzorg voor deze groep zwangeren wordt door de respondenten ondersteund. Bij de kraamverzorgenden, maar ook in organisaties, blijkt vaak voldoende aandacht te zijn voor deze kwetsbare doelgroep. Dit blijkt onder andere uit het hebben van een protocol hiervoor en bijscholing hierover. 30% van de respondenten geeft echter aan dat in hun organisatie geen extra aandacht wordt besteed aan kraamzorg voor kwetsbare kraamvrouwen. Respondenten geven aan behoefte te hebben aan meer kennis door bijscholingen. Deze zouden zich vooral moeten richten op de nieuwste inzichten (bijvoorbeeld nieuwe richtlijnen), signaleren, begeleiden en communiceren met het gezin en de communicatie en samenwerking met betrokken zorgverleners.

Hoewel de respons op de vragenlijst niet hoog was (wel in aantallen, maar niet in percentage, ongeveer 20% van alle kraamverzorgenden heeft de vragenlijst ingevuld), denken wij dat verbeteringen gemaakt kunnen worden. Deze zouden zich moeten richten op het gebruiken van een eenduidige definitie, op de communicatie tussen kraamverzorgenden en verloskundigen en op meer aandacht voor kraamvrouwen in kwetsbare omstandigheden door alle kraamzorgorganisaties. Zowel in de kraamzorgopleidingen als in bij- en nascholingen zou dit thema wat ons betreft volop aandacht moeten krijgen.

Contactgegevens: voor meer informatie is het onderzoeksteam bereikbaar via bestestart@erasmusmc.nl of via regionaalconsortium@hr.nl. ●

In de toekomst worden ook andere resultaten van deze deelstudies gepubliceerd in KraamSupport.